

Til te hos nomaderne

Gerner Thomsen har rejst tre gange i Mongoliet. I 1995 gik turen til de centrale og nordvestlige aimager, hvor han bl.a. besøgte rensdyrnomaderne i det skovklædte højland. Det er emnet for denne artikel. I 1999 og 2000 tog han til de bjergrige landskaber i de vestligste aimager, hvor han fulgte ørnejægerne på deres jagtture i det barske vinterklima.

Det vil han fortælle mere om på mødet den 26. april i Dansk Mongolsk Selskab.

Pludselig drejer chaufføren væk fra det hjulspor, vi har fulgt de sidste to dage. Vi drøner af sted med høj fart, så både Jeff og jeg slår hovedet mod jeepens loft. Inden længe krydser en flod køreretningen, og jeg når lige akkurat at tænke: »Nu må han da stoppe.« Men han sænker blot farten en anelse og kører lidt zig-zag for at finde vade-stedet. Et øjeblik efter har vi passeret floden og fortsætter i fuld fart videre ud over den mongolske steppe, der ganske sigende er blevet kaldt for verdens største græsplæne. Vejen er væk, og vores chauffør,

som ikke har ytret meget, siden vi forlod Ulan Bator, siger nu på gebrokkent russisk: »Nu er vi der snart. Se de fire hvide telte længere fremme!« På afstand ligner de champignons, som de står der ved siden af hinanden i det grønne græs.

En velsignet ro breder sig, da vi endelig holder stille med motoren slukket. Snart har en flok nysgerrige børn omringet os. De voksne kommer også ud af filteltene og er mindst ligeså nysgerrige som børnene – men de skjuler det bedre. Herude er der ingen telefon eller e-mail, og gæster kommer derfor altid uventet. Med den største selvfølgelighed bliver vi inviteret indenfor

i filteltet. Jeff og jeg bliver placeret på gæsternes plads og får hver en lille skammel at sidde på. Der er dejligt svalt inde i teltet – den tykke filt neutraliserer den brændende sol. En kvinde har travlt med at sørge for gæsterne, og med tørrede kokasser som brændsel får hun liv i ovnen. Snart serverer hun en kop rygende varm te med salt og mælk, som glider ned med noget, der minder om indtørrede ostestykker. Jeg kan ikke lade være med at betragte mændene i deres flotte mongolske klædedragt, *delen*, som man ikke ser så ofte inde i byerne.

Chaufføren kender familien og forklarer, at vi er interesseret i at bo

På hesteryg rundt om Horgo-søen.

Oksekærrer bruges stadig til varetransport i Mongoliet.

sammen med en nomadefamilie de næste par uger. Ingen af os forstår mongolsk, men det ses tydeligt, at familien er positiv. Den gamle bedstefar ser venlig ud, og han rækker mig sin snusflaske som tegn på venskab. Selv om den er tom, løfter jeg lidt på låget og snuser ind, som man skal. Havde jeg også haft en snusflaske havde jeg rakt den til den gamle, men han ser heldigvis ud til at have fuld forståelse for, at jeg ikke har noget at tilbyde. I stedet tager han et snus af sin egen flaske, da han får den tilbage. Vi forærer de gaver, som vi har taget med fra Ulan Bator: Bolsjer til børnene og mad og cigaretter.

Te-drikkernes mekka

Efter et par dage er vi stille og roligt ved at glide ind i hyrdernes dagligdag. Kun børnene bliver ved med at synes, det er interessant at kigge ind i vores telt. Der er en dejlig afslappet atmosfære i lejren – grænsende

til det kedelige. Vi kan iagttage de mange rutiner, som er ført videre helt fra Djengis Khans tid. Kvinderne står for alt det huslige, lige fra børnepasning og madlavning til malkning af får og kreaturer. Om dagen rider mændene ud og ser til fåreflokken, mens børnene hjælper til, hvor de kan.

Vi er havnet i te-drikkernes mekka. Der er tilsyneladende ingen grænser for, hvor mange gange man kan drikke te på en dag, og vi føler os efterhånden helt hjemme i filteltet. Smagsløgene har hurtigt vænnet sig til den salte mongolske te, som minder lidt om tynd suppe. Aftensmaden står på fed fårekødssuppe med hjemmelavede nudler – ikke så dårligt i begyndelsen, men det skal hurtigt vise sig at blive trivielt. Mongolernes kost er ufattelig proteinrig. Den består stort set kun af fårekød og mælkeprodukter. En særlig delikatesse om sommeren er gæret hoppemælk, som er både sundt og nærende. Det lyder værre, end det er! Man kan sagtens skylle et par krus ned, når man først har vænnet sig til den syrlige smag.

Ømme bagdele

En dag spørger vi vores familie, om vi kan låne et par heste og ride op i bjergene. Det kan vi godt, men Batultsi og hans fætter vil med. De virker opstemte over at have fundet en god undskyldning for at komme lidt væk fra hverdagens rutiner – og så giver det mulighed for at besøge en fjern slægtning. Jeff og jeg vil meget gerne have selskab på turen og er glade for at have kyndige ryttere inden for rækkevidde. Mongolerne siges at være født på en hest – noget man ikke just kan sige om os. Sidste gang jeg sad på en hest var som 10-årig hos onkel Peter i Jylland, så det er med en vis betænkelighed, at jeg tager fat i tøjlerne på den hest, som Batultsi finder til mig. Allerede første gang jeg skal op at sidde, afslører jeg mig selv. Mongolerne ser forbløffet til, mens jeg noget klodset får svunget mig op i sadlen og griber helt forkert fat i tøjlerne. Jeg bliver dog siddende, men hesten ser ud som om, den øjner lidt mere selvbestemmelse.

Første dag bliver et mareridt. Vi rider langs søen Horgo omgivet af de bølgede, græsklædte Hangaynbjerge. I dalene løber floderne, og her støder vi jævnligt på hyrder, som har rejst deres hvide filttelte. Oplevelsen af det fortryllende landskab dæmpes dog i takt med, at vores bagdele bliver mere og mere ømme. Da vi har redet i noget, der føles som en evighed, gør Batultsi endeligt tegn til at holde for natten. Længere fremme står en gøende hund og et enligt filttelt. En kvinde med et barn på armen viser sig i døråbningen, og lidt efter sidder vi alle inde i filtteltet og nyder en kop salt te. Til stor morskab for mongolerne siger Jeff og jeg nej tak til at sidde på de hårde skamler. Vores bagdele hænger i laser efter 40 km på hesteryg, og vi foretrækker at sidde på de bløde tæpper. Ingen kender hinanden, men alligevel bliver vi som den naturligste ting i verden inviteret til at overnatte. Mongolerne har en lang tradition for at give rejsende husly, hvilket vi nyder godt af. Menuen er velkendt – fårekødssuppe – men vi supplerer med noget af det sidste brød, vi har med fra Ulan Bator. På steppen måles rigdom ikke i penge, men i husdyr. Familien her er fattig – de har næsten ingen får, heste eller kreaturer. Det bliver til mange kopper te, som aftenen skrider frem. Det er, som om vores værter ikke vil give slip på os med alle de nyheder, vi indeholder! Vi er de første vesterlændinge her, så nysgerrigheden har ingen grænser.

Det holder hårdt at komme op på hestene den næste morgen. Sædemusklerne er stadig ømme og stive, da vi vinker farvel til familien. Den smalle ridesti, som er skabt gennem generationer, snor sig op igennem den åbne lærkeskov. Batultsi har forstået, at der skal lidt flere pauser til end den foregående dag, hvis Jeff og jeg skal overleve endnu et 40 km ridt. Mens vi ligger i det halvhøje

græs og nyder den fantastiske udsigt over Horgo-søen samt bjergene i baggrunden, justerer han seletøjet på hestene. Mongolernes omsorg for hestene kan til tider virke overdreven, men hestene vil ikke overleve vinteren, hvis de presses for hårdt om sommeren.

Tilbage til familien

Nedstigningen fra bjergene begynder. Ind imellem er det så stejlt, at vi må stige af og trække hestene. »Dér bor min familie«, siger Batultsi og peger ned i dalen, hvor der står fem filttelte. Det er lige før solnedgang, og kvinderne har travlt med at malke får og yakokser. Efterhånden kan vi stige af hestene, uden det ser komisk ud for mongolerne. Mens vi får den første kop te, sætter en ung hyrdedreng hestene på græs ikke langt fra lejren. To mænd, som transporterer brænde hjem med oksekærre, når lige at komme med ind i teltet til den første kop te. Jeg bemærker kærrens hjul, som er lavet i træ, og får en følelse af at være tilbage i middelalderen. Jeff og jeg finder en flaske vodka frem, som vi har gemt til det rigtige øjeblik, mens kvinden begynder at tilberede den obligatoriske fårekødssuppe. Aftenen går hurtigt! Da vodkaen slipper op, fortsætter vi med mongolernes hjemmelavede destillat af gæret hoppemælk. Børnene er faldet i søvn, da snakken falder på den stendynge med et flag i, som vi red forbi midt på dagen. Mongolerne kalder det for en *Ovoo*, som er en slags shamanisk helligdom. »Jeg ofrede et par mønter ved Ovooen, så vi får held på hjemturen i morgen«, siger Batultsi, og de andre mænd nikker indforstået. Snakken dør først ud sent på natten.

Rodeo på steppen

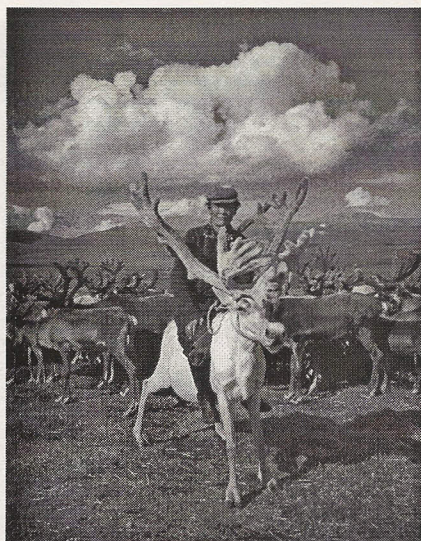
Jeff skulle åbenbart også have ofret et par mønter til rejseguderne. Kun

Fårekød hænges til tørre i geren.

15 km fra at være tilbage, går hans hest amok. Et mindre rodeoshow udspiller sig, hvor Jeff stædigt holder fast i tøjlerne, mens hesten stejler og forsøger at blive fri for sin plageånd. Til sidst må han give op og falder af hesten, som galoperer ud over steppen. Heldigvis er der ikke sket noget, og saddeltaskerne, som røg af sammen med Jeff, er reddet. Hans bagage bliver læsset over på min hest, og vi går tilbage mod lejren, mens Batultsi og hans fætter rider efter den frihedssøgende hest.

Først sent på aftenen kommer de andre tilbage, men uden hesten. Det er en alvorlig ting at miste en hest, så Jeff og jeg tilbyder derfor at betale for en ny. Men Batultsi afviser og siger, at de nok skal finde den. Efter en uges søgen finder de hesten 50 km fra lejren! Det fejres med et nyslaget får om aftenen. Jeff glæder sig over, at historien får en god slutning. Ferien er ved at være slut for ham, og han har en lang rejse tilbage mod Amerika. Bag på Batultsis motorcykel bliver han kørt de 20 km ud til vejen. En lastvogn dukker

Rensdyrene bruges som ridedyr af rensdyrnomaderne.

op i hjulsporet, og Jeff får en plads på ladet.

Hangayn-bjergene i måneskin

Der går en hel uge, før der viser sig en kørejlighed for mig. Jeg vil til et område i Hovsgol-provinsen 300 km nordpå. Turen går tværs over Hangayn-bjergene gennem områder, hvor jeg aldrig havde forestillet mig, der kunne køre en jeep. Månen lyser landskabet op, mens vi kører om natten. Kvinden og barnet ved siden af mig siger ikke meget. I toppen af et bjergpas stopper chaufføren, og alle stiger ud. De andre går et par gange rundt om en flere meter høj Ovoo og ofrer lidt penge. Min pung bliver også fundet frem. Jeg har bemærket den livsfarlige nedkørsel, der venter foran os og tænker, at det ikke skader at holde sig gode venner med guderne. Chaufføren triller i et passende behersket tempo nedefter i frigeare – hver en dråbe benzin, der kan spares, tæller, når nærmeste benzintank ligger flere hundrede kilometer væk.

Jeg skal først til landsbyen Renchinlumbe og derfra videre op i bjergene til fods eller på hest. På det lokale marked provianterer jeg og får samtidig at vide, at vejen til

landsbyen er spærret på grund af for høj vandstand i floderne. Jeg satser på heldet, får et lift op til Hovsgolsøen og vandrer de sidste 100 km langs med søen og over bjergene.

Chaufføren når lige at advare mod bjørne og ulve, inden han kører væk. Det kan jeg ikke helt slå ud af hovedet, da jeg slår mit telt op ved søbredden. Udsigten over Mongoliets vandrige sø er dog så fantastisk, at den hurtigt overskygger de dystre tanker. Den modsatte bred ligger 30 km væk, men luften er så klar, at det føles som et stenkast. Følelsen af frihed bliver nærværende, og jeg kan ikke forestille mig, at man kan være et bedre sted lige nu.

Næste dag følger jeg elven vestpå over et lille pas. Udsigten til søen forsvinder, og efter et par dage dukker Renchinlumbe op i horisonten. En horde børn render efter mig, da jeg når inden for deres synsvidde og snart ved landsbyens 500 beboere, at jeg er kommet. Mongolerne er dybt rystet over, at jeg har vandret med rygsæk. En mand uden hest må ikke være rigtig klog, synes de at tænke.

Khuelbator bliver manden, som redder mig fra menneskemængden. Han er ved at sprænges af nysgerighed, da vi sidder inde i hans lille træhus og drikker te. I kommunisttiden læste han til ingeniør i Moskva. Det var dengang Mongoliet var en satellitstat, stærkt afhængig af Sovjetunionen. Siden tog han arbejde som lastvognschauffør for staten – han transporterede mel og andre madvarer op fra Moron længere sydpå. Med kommunismens fald blev han fyret, og i dag lever han af at bage brød til landsbyen, hvis der altså er noget mel at få, siger han opgivende.

Hos rensdyrnomaderne

Khuelbator bliver fyr og flamme, da jeg tilbyder at hyre ham som guide

på en ridetur op i bjergene til rensdyrnomaderne. Allerede næste formiddag har han fundet en hest til mig. Med gru ser jeg, at sadlen er af træ. Det bliver sikkert noget af en prøvelse. Trods en tynd filtpude at sidde på, går der kun kort tid, før jeg er næsten følelsesløs bagi. Efter 30 km ud over steppen begynder stien at sno sig op gennem nåleskoven. Myggene generer hestene, og i floderne er der så meget vand, at vi har problemer med at komme over. I en skovlysning slår vi mit tunneltelt op – det morer Khuelbator, som aldrig har set andet end filttelte. Aftensmaden står på tørret fårekød og nogle af de nudler, jeg købte i Moron.

Efter endnu en dag i skoven passerer vi trægrænsen og får straks blæsten at føle. Et alpint landskab med bjerge til alle sider ligger foran os. Khuelbator rider op på en bakketop for at få overblik. Vi ved ikke, hvor rensdyrnomaderne opholder sig. De flytter ofte for at have de optimale græsningssteder. Den kraftige vind med småregn gør, at det hele virker håbløst, men pludselig råber Khuelbator og peger ud i horisonten. Nu ser jeg også rensdyrnomadernes små hvide spidstelte. Da vi nærmer os, stopper børnene midt i deres leg. Khuelbator bliver usikker, fordi han føler sig fremmed overfor rensdyrnomaderne, men han tager sig sammen og spørger i hvilket telt, den ældste person befinder sig.

Inde i teltet forærer vi en symbolsk pengegave til den gamle bedstemor. Det ser ud, som om hun er tilfreds – i hvert fald får vi skænket en kop salt te med rensdyrmælk. Rensdyrnomaderne har deres eget sprog, men Khuelbator og kvinden snakker fint sammen på mongolsk. Livet er mere primitivt her end nede på steppen. Teltet er sparsomt indrettet, og børnene virker om muligt endnu mere beskidte. Der er kun rensdyrskind at sidde på, og jeg bemærker osten, lavet på rensdyr-

To generationer i fineste tøj sat op til familiefoto.

mælk, som hænger oppe under telt-dugen.

Ud på eftermiddagen kommer mændene tilbage med rensdyrflokken. For første gang i mit liv ser jeg, at man også kan ride på et rensdyr. Det virker umiddelbart vanvittigt, men der er ingen tvivl om, at renerne med deres brede klove klarer sig bedre i det bløde myrlandskab end hestene. Der er tydeligvis respekt om manden på den hvide rentyr. Det er ham, som bestemmer, hvornår familien skal flytte videre, og det er også ham, der afgør, om Khuelbator og jeg får lov at blive som gæster. Det gør vi heldigvis, selv om han først virker noget bøs. Vi får at vide, at det egentlig ikke er tilladt at opholde sig så tæt på den russiske grænse uden særlig tilladelse, men det vil han se stort på, fordi jeg ligner hans søn!

Rensdyrsuppen er en dejlig afveksling til fårekødssuppen, som jeg har fået hver dag den sidste måned. Udenfor ligger familiens 200 rener tøjret til hver deres lille pind i jorden. Det er for farligt at lade renerne gå løse om natten, hvor ulvene hurtigt kan overfalde de svageste. Det er også nemmere at malke dem, når de er tøjret. Da det begynder at tordne, sætter manden en

jernpind som lynafleder mellem brændeovnen og jorden. Heldigvis bliver det ikke nødvendigt at teste den. Vi spiller kort og spiser små ostestykker som snack. Mændene fortæller om den barske vinter, hvor sneen ligger meterhøj, og temperaturen kan falde til minus 50 grader.

Tilbage til steppen

Efter et par dage siger vi farvel til vores nye venner. Det lyner og tordner faretruende i baggrunden, mens vi rider ned gennem skoven, men Khuelbator har fået hjemve og vil tilbage nu. I Renchinlumbe får vi at vide, at vejen sydpå til Moron stadig er ufarbar på grund af for høj vandstand i en af floderne. Der går et par dage, hvor jeg overvejer, om jeg skal vandre tilbage ad samme vej, som jeg kom op. Ingen biler er kommet over floden de sidste tre uger, siger rygterne.

Løsningen er ligetil. Khuelbator finder nemlig en motorcykel, som jeg kan sidde bagpå med rygsækken. De 90 km ned til floden går nemmere, end jeg havde troet. Jeg kommer over floden på en hest og ser måbende til, da mongolerne begynder at trække motorcyklen igen vandet. Ind imellem er den helt under vand. På den modsatte side bliver karburatoren skilt ad og tørret

et par timer i solen. Det er russisk kram, når det er bedst! Vi suser videre til nærmeste landsby, hvor jeg hopper på den første lastvogn mod Ulan Bator. Oplevelserne er blevet rystet godt på plads, da jeg efter to døgn blandt fåreuldsballer kan træde ud og mærke asfalten under mig for første gang i lang tid. ■

Tekst og foto:
Gerner Thomsen

OM FORFATTEREN

Gerner brugte som 18-årig sin børneopsparing til sammen med vennen Steffen Halkjær at realisere drengedrømmene på en kanotur ned ad Nahanni-floden i det nordlige Canada. Mødet med en en grizzlybjørn var ved at sætte en stopper for eventyret - men en desperat svømmetur i den kolde flod reddede deres liv.

Efter gymnasiet og en tur til Nepal tog han i starten af '90erne på et halvt års ophold i Rusland. Opholdet hos lokale familier i Ukraine og Uralbjergene blev et intensivt kursus i russisk kultur og overlevelse. Det blev startskuddet til mere end 20 rejser på egen hånd i Rusland og det tidligere Sovjetunionen.

Mange af rejserne har foregået langt fra Ruslands forurenede industribyer som vandre-, ski- eller rafting-ture i områder som Kamchatka, Uralbjergene, Bajkalsøen, Karelien, Kaukasus og Kolahalvøen. Som modvægt til de russofile tendenser har han i pauserne fyldt tiden ud med ski- og vandreture til Svalbard, Nordnorge og Alaska.

Gerner Thomsen, som er 33 år, er uddannet forstkandidat, men arbejder p.t. som rejseskribent og foredragsholder. Seneste projekt er bogen »Turen går til Rusland«, der publiceres af Politikens Forlag i 2004.

Artiklen blev første gang bragt i tidsskriftet *Adventure World* 49, jan./feb. 2003.